

รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน

เรื่อง

สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร

กรณีการบริโภคนิโคติน เอชดี (วิตามิน B9)

รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน
เรื่อง
สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร
กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9)

เสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓)
เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๓๐ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๒ (๓) กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจเสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐของรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๑ ถึง มาตรา ๖๓ กำหนดให้รัฐมีหน้าที่และดำเนินการจัดบริการสาธารณะพื้นฐานด้านต่าง ๆ ให้กับประชาชน ได้แก่ (๑) ประชาชนมีสิทธิเร่งรัดและเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการเรื่องหน้าที่ของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ (๒) รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย (๓) รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด (๔) รัฐต้องดำเนินการจัดการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และส่งเสริมการศึกษา (๕) รัฐต้องดำเนินการจัดระบบบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง และส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค (๖) รัฐต้องจัดให้มีระบบสาธารณสุขป้อนขั้นพื้นฐาน (๗) รัฐต้องอนุรักษ์ พื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (๘) การดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต รัฐต้องให้มีการศึกษาและประเมินคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนและชุมชน (๙) รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานของรัฐ (๑๐) รัฐต้องรักษาความถี่และความถี่ของดาวเทียมเพื่อประโยชน์ของชาติและประชาชน (๑๑) รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค (๑๒) รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังและจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคมและ (๑๓) รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีมาตรการและกลไกปกป้องและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ

รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน เรื่อง สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เป็นเรื่อง que ผู้ตรวจการแผ่นดิน เสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓) เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ เพื่อให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๕ รัฐต้องดำเนินการจัดระบบบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงและส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค

สำนักตรวจสอบหน้าที่ของรัฐ

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

สิงหาคม ๒๕๖๔

สารบัญ

	หน้า
๑. สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภครโพลีค เอชิต (วิตามิน B9)	๑
๒. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง	๑
๓. สภาพของปัญหา	๑
๔. การดำเนินการ	๓
๕. ข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๔
๕.๑ กระทรวงสาธารณสุข	๔
๕.๒ สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร	๖
๕.๓ ข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่	๗
๕.๔ ข้อมูลทางวิชาการ	๙
๕.๕ ข้อเท็จจริงจากการประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑๒
๖. ขอกฎหมาย	๑๒
๖.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	๑๒
๖.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐	๑๒
๖.๓ ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเมินและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙	๑๓
๗. คำวินิจฉัยและข้อเสนอแนะ	๑๓
๑. ปัญหาด้านกลไกการขับเคลื่อนโครงการตามนโยบาย	๑๔
๒. ปัญหาด้านกฎหมาย	๑๕
๓. ปัญหาด้านงบประมาณ	๑๕
๔. ปัญหาด้านการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	๑๖
๕. ปัญหาด้านข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข	๑๖
๖. ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน	๑๗
๗. ปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์และภาคีเครือข่าย	๑๗
ข้อเสนอแนะ	๑๘

รายงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน

เรื่องเสนอต่อคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓)

ที่ รบ. ๔/๒๕๖๓

วันที่ ๑๗ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

๑. ปัญหาเรื่อง

สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9)

๒. หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

- ๒.๑ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- ๒.๒ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข
- ๒.๓ กระทรวงศึกษาธิการ
- ๒.๔ กระทรวงมหาดไทย
- ๒.๕ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ๒.๖ กระทรวงแรงงาน
- ๒.๗ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
- ๒.๘ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร
- ๒.๙ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
- ๒.๑๐ องค์การเภสัชกรรม

๓. สภาพของปัญหา

ด้วยรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบว่าหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ได้ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ในหมวด ๕ หรือไม่ หากพบว่ามีหน่วยงานของรัฐปฏิบัติหน้าที่ไม่ครบถ้วน ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงพร้อมจัดทำรายงานข้อเสนอแนะให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาให้หน่วยงานดำเนินการให้ครบถ้วนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาแล้วเห็นว่า หน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา ๕๕ ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ

การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และการป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นเรื่องที่มีความสำคัญกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ประกอบกับมีผู้ร้องเรียนมายังผู้ตรวจการ แผ่นดินเพื่อขอให้องค์การเภสัชกรรมผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม เพื่อจำหน่ายให้กับ ประชาชนในการป้องกันปัญหาความพิการในเด็กทารกแรกเกิด เนื่องจากโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ที่มีจำหน่าย ในปัจจุบัน มีขนาด ๕ มิลลิกรัม ซึ่งเป็นปริมาณที่เกินความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน จากกรณีดังกล่าว ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้แสวงหาข้อเท็จจริงและประชุมร่วมกับหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เลขาธิการ คณะกรรมการอาหารและยา อธิบดีกรมอนามัย ผู้อำนวยการองค์การเภสัชกรรม คณบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราช พยาบาล คณบดีคณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ แพทย์หญิงพรสวรรค์ วสันต์ นายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงแรงงาน และผู้แทน สำนักงานอนามัยโลกประจำประเทศไทยสรุปได้ว่า หญิงวัยเจริญพันธุ์ที่มีโอกาสตั้งครรภ์หากบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม วันละ ๑ เม็ด สามารถลดความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกได้ถึงร้อยละ ๕๐ โดยเน้นที่ช่วงเวลาสามเดือนก่อนการตั้งครรภ์และสามเดือนแรกหลังจากการตั้งครรภ์แล้ว แต่ปัจจุบันในประเทศไทยมีการผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๕ มิลลิกรัม เท่านั้น ซึ่งหากบริโภค ขนาด ๕ มิลลิกรัม ทุกวัน ร่างกายอาจได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เกินความจำเป็น แม้จะสามารถขับออกทางปัสสาวะได้ก็ตาม อีกทั้ง ราคาที่สูงกว่า ในขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม ทำให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถหาซื้อบริโภคได้ ต่อมาผู้ตรวจการ แผ่นดินจึงมีข้อเสนอแนะให้องค์การเภสัชกรรมดำเนินการผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม ซึ่งจัดเป็นยาเพื่อให้ประชาชนได้หามาบริโภคได้ง่ายขึ้นภายในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ และให้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และกรุงเทพมหานคร ให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชากรวัยทำงาน โดยเฉพาะสตรี ในวัยเจริญพันธุ์เกี่ยวกับประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อให้ได้ทราบถึงรายละเอียดข้อมูลความสำคัญ ของการบริโภคในการป้องกันความพิการแต่กำเนิด รวมถึงดำเนินการให้เข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ได้อย่าง ทั่วถึง

จากการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินได้แสวงหาข้อเท็จจริงและศึกษาในเรื่องนี้จึงเห็นว่า หญิงวัยเจริญพันธุ์ ทุกคนที่มีโอกาสตั้งครรภ์ควรบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม (๔๐๐ ไมโครกรัม) วันละ ๑ เม็ด อย่างน้อย ๓ เดือน ก่อนตั้งครรภ์จนตั้งครรภ์ครบ ๓ เดือน เป็นข้อมูลที่ยังไม่แพร่หลายทั่วถึง โดยเฉพาะหญิงวัย เจริญพันธุ์ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย และอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หญิงในวัยเจริญพันธุ์มิได้บริโภคโฟลิกเอซิด ในช่วงก่อนและระหว่างตั้งครรภ์ นอกจากนี้ จากการสำรวจขององค์การอนามัยโลกเกี่ยวกับความพิการแต่กำเนิด ในทารกทั่วโลกพบว่า มีทารกพิการแต่กำเนิด ๓-๕ % หรือปีละประมาณ ๘ ล้านคน จากทารกที่คลอดประมาณ ๑๓๐ ล้านคนต่อปี ในประเทศไทยมีสถิติเด็กเกิดใหม่ ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ รายต่อปี และมีเด็กพิการแต่กำเนิด

มากกว่า ๒๐,๐๐๐ รายต่อปี สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือตัวเลขของเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนสะสมเพิ่มขึ้นทุกปี (ข้อมูลจาก www.rtrc.in.th)

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ป้องกันความพิการแต่กำเนิดและลดปริมาณผู้พิการของบุตรที่จะเกิดขึ้นในกลุ่มของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงเห็นควรจัดทำข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อให้มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตรเข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ได้อย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือ

๔. การดำเนินการ

๔.๑ ผู้ตรวจการแผ่นดินทุกท่าน ได้เห็นชอบโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ (๓) และมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้สำนักตรวจสอบหน้าที่ของรัฐดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อจัดทำรายงานพร้อมข้อเสนอแนะให้คณะรัฐมนตรีทราบ เป็นเรื่องร้องเรียนเชิงระบบ เลขดำที่ รบ.๒/๒๕๖๒

๔.๒ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้มีหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ให้ชี้แจงข้อเท็จจริงหรือความเห็นในประเด็นแผนยุทธศาสตร์ แผนการดำเนินงานการบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ และการส่งเสริมให้หญิงในวัยเจริญพันธุ์ และมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรได้บริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) พร้อมทั้งส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดิน

๔.๓ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ข้อมูลและให้ความคิดเห็นต่อข้อเสนอแนะ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมอบหมาย จำนวน ๒ ท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ แพทย์หญิงพรสวรรค์ วสันต์ ที่ปรึกษาสมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิด (ประเทศไทย) และนายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ รองผู้อำนวยการสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย

๔.๔ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้ลงพื้นที่แสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อรับฟังปัญหาและอุปสรรคในการแจกจ่ายโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ให้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในภูมิภาคต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่ภาคกลาง กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน เขตสุขภาพที่ ๔ (จังหวัดปทุมธานี) พื้นที่ภาคเหนือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๒ เขตสุขภาพที่ ๑ (จังหวัดเชียงราย) พื้นที่ภาคเหนือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๒ เขตสุขภาพที่ ๓ (จังหวัดกำแพงเพชร) พื้นที่ภาคเหนือ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ๑ เขตสุขภาพที่ ๒ (จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย) พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เขตสุขภาพที่ ๗ (จังหวัดมหาสารคาม) และพื้นที่ภาคใต้ กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน เขตสุขภาพที่ ๑๒ (จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล) พบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขในจังหวัดมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเกี่ยวกับการแจกจ่ายโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เช่น ปัญหาด้านนโยบาย ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านกฎหมายปัญหาด้านการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาด้านข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน และปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์และภาคีเครือข่าย

๔.๕ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าว ตลอดจนรับทราบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาของผู้ตรวจการแผ่นดินในการจัดทำรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ พร้อมข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป จึงได้จัดประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมอนามัย กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมโภชนาการแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เวลา ๐๙.๓๐ น. – ๑๒.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๙๐๑ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ชั้น ๙

๔.๖ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้นำความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อข้อเสนอแนะเบื้องต้นไปศึกษาเพิ่มเติมและสรุปผลการแสวงหาข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

๕. ข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๑ กระทรวงสาธารณสุข ชี้แจงข้อเท็จจริงสรุปได้ความว่า เพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในการร่วมกันทำแผนการดำเนินการโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องตามนโยบายและยุทธศาสตร์ มีทั้งหมด ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนากฎหมาย นโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขและสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาระบบจัดสวัสดิการสังคม และยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารสังคม โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสตรีวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงโฟลิกเอซิด (วิตามิน B9) คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขและสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขและสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้ได้มาตรฐานและสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดทุกรายเกิดรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูก ระยะก่อนสมรสและก่อนตั้งครรภ์ ตัวชี้วัด คือ ๑) อัตราการคุมกำเนิด ๒) ร้อยละของหญิงหลังคลอดที่ตั้งครรภ์โดยไม่ได้ออกแผนมาก่อน ๓) ร้อยละของคู่สมรสที่ได้รับการตรวจสุขภาพก่อนตั้งครรภ์ ๔) ร้อยละของหญิงชายที่ได้รับการตรวจคัดกรองโรคธาลัสซีเมียก่อนมีบุตร ๕) ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ต้องการมีบุตรได้รับยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กและกรดโฟลิก

ก่อนการตั้งครรภ์ ๑๒ สัปดาห์ ๖) ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์มีภาวะโลหิตจาง ๗) ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์มีดัชนีมวลกายที่เหมาะสม ๘) ร้อยละความต้องการที่ยังไม่สมฤทธิ์สำหรับการคุมกำเนิด ๙) จำนวนคู่สมรสที่มีความพร้อมได้รับคำแนะนำในการมีบุตร ๑๐) จำนวนสถานพยาบาลที่มีการจัดระบบบริการสำหรับผู้มีบุตรยากซึ่งมีมาตรการ ได้แก่ จัดให้มีบริการให้การปรึกษาการวางแผนชีวิตครอบครัว การประเมินภาวะโภชนาการ การตรวจคัดกรองภาวะสุขภาพและการตรวจสุขภาพ ผลักดันนโยบายการให้ยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กและกรดโฟลิก ในหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ต้องการมีบุตรในระยะก่อนการตั้งครรภ์ และรณรงค์เรื่องการมีบุตรเมื่อพร้อม และให้ผู้ที่มีความพร้อมมีบุตรยาก โดยรณรงค์ผ่านสื่อสังคมต่างๆ เกี่ยวกับข้อดีในการมีบุตร และการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในวงกว้าง เช่น โปสเตอร์ โทรทัศน์ วิทยุ และ Social media ต่างๆ การพัฒนาชุดความรู้ เครื่องมือเทคโนโลยี เกี่ยวกับความรู้เรื่องการมีบุตรเมื่อพร้อม การคัดกรอง การเฝ้าระวัง การให้บริการในการเข้าถึงการรับยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก ไอโอดีน และกรดโฟลิก รวมถึงการจัดการเทคโนโลยีสุขภาพประชาชนยุคดิจิทัล ได้แก่ Line อสม. Application และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายกำลังคนด้านสุขภาพภาคประชาชนในการบริการสาธารณสุข ได้แก่ การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การรักษา และการฟื้นฟูสภาพแก่มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กระทรวงสาธารณสุขได้บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน กระทรวงมหาดไทย ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์ ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์ และหน่วยงานเอกชน

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการบริโภคโฟลิก เอซิด ดังนี้

๑. ปี ๒๕๖๐ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินโครงการควบคุมและป้องกันภาวะโลหิตจางในหญิงวัยเจริญพันธุ์และลดความพิการแต่กำเนิด (โครงการส่งเสริมสาวไทยแถมแดง) มีลูกเพื่อชาติ ด้วยวิตามินแสนวิเศษ เพื่อส่งเสริมให้หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ ๒๐ - ๓๔ ปี ทุกคน ที่พร้อมตั้งใจและวางแผนจะมีลูก ได้รับการสนับสนุนให้มีโภชนาการที่ดีด้วยการเสริมธาตุเหล็กและโฟลิก สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ร่วมกับการได้รับอาหารครบ ๕ หมู่ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาวะโลหิตจางแล้ว ยังช่วยลดความเสี่ยงของทารกพิการแต่กำเนิดนำไปสู่การคลอดที่ปลอดภัยลูกแข็งแรงซึ่งสามารถสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนได้ในระดับหนึ่ง การดำเนินการแบ่งเป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ กรมอนามัย ได้มีการแถลงข่าวเปิดตัวโครงการรณรงค์สาวไทยแถมแดงผ่านสื่อดิจิทัล และได้มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องผ่านเว็บไซต์สาวไทยแถมแดงและเฟซบุ๊ก สาวไทยแถมแดง และมีการประสานงานรายละเอียดโครงการไปยังศูนย์อนามัยแต่ละเขตพื้นที่ (ศูนย์อนามัยที่ ๑-๑๒) เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่สนใจเข้าร่วมลงทะเบียนรับวิตามินเสริมธาตุเหล็กและโฟลิกออนไลน์ โดยมีเป้าหมายผู้ลงทะเบียน จำนวน ๕๐,๐๐๐ คน ซึ่งมีผู้ลงทะเบียนทั้งสิ้น ๔๓,๑๖๓ คน และองค์การเภสัชกรรมจัดส่งวิตามินสู่ผู้ลงทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ระยะที่ ๒ สาวไทยแถมแดงในสถานประกอบการร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในชื่อโครงการส่งเสริมหญิงวัยเจริญพันธุ์ได้รับประทานผักผลไม้และอาหารที่ครบโภชนาการพร้อมเสริมด้วยธาตุเหล็กและโฟลิก มีเป้าหมายจำนวนหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ตั้งไว้ ๒๐๐,๐๐๐ คน โดยมีสถานประกอบการเข้าร่วม ๑๙ แห่ง ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการจัดโครงการสาวไทยแถมแดง คือ โครงการสาวไทยแถมแดงมุ่งส่งเสริมการได้รับวิตามินเสริมธาตุเหล็กและโฟลิกในหญิงวัยเจริญพันธุ์ทุกคนเพื่อลดความเสี่ยงต่อภาวะโลหิตจาง และลดความเสี่ยงต่อเด็กพิการหากมีการตั้งครรภ์โดยไม่ได้วางแผน

แต่ประชาชนบางส่วนเข้าใจเรื่องการรับประทานวิตามินเสริมธาตุเหล็กและโฟลิกเหมาะสำหรับคนเตรียมจะตั้งครรภ์เท่านั้น และการจัดส่งวิตามินในช่วงแรกล่าช้า

๒. ปี ๒๕๖๓ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำโครงการวิวิธสร้างชาติ “รักเตรียมพร้อมเพื่อครอบครัวคุณภาพ” โดยแถลงข่าวเปิดโครงการวิวิธสร้างชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ซึ่งโครงการนี้เป็นนโยบายส่งเสริมคุณภาพประชากรของ ดร.สาธิต ปิตุเตชะ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข มุ่งเน้นให้คู่รักทุกคู่มีการเตรียมความพร้อมก่อนสมรสและก่อนมีบุตร เพื่อให้ครอบครัวมีคุณภาพลดความพิการแต่กำเนิดและส่งเสริมพัฒนาการสมวัยในเด็ก โดยมอบของขวัญให้กับประชาชน ประกอบด้วยชุดความรู้เตรียมความพร้อมก่อนมีบุตร วิตามินเสริมธาตุเหล็กและโฟลิก และโปรแกรมตรวจสอบสุขภาพตามกลุ่มวัยและตามสิทธิ ซึ่งประชาชนสามารถติดต่อรับสิทธิได้ที่สถานบริการสาธารณสุขทั่วประเทศ กิจกรรมสำคัญของโครงการ คือ สร้างความรู้ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้คู่รักทุกคู่ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมก่อนสมรสและก่อนมีบุตร ตลอดจนรับรู้สิทธิของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙ ส่งเสริมให้คู่รักได้รับบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามกลุ่มวัยและตามสิทธิที่สถานบริการสาธารณสุข ประกอบด้วย บริการยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก เพื่อป้องกันโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก (ยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กประกอบด้วย ธาตุเหล็ก ๖๐ มิลลิกรัม และกรดโฟลิก ๒.๘ มิลลิกรัม) รับประทานสัปดาห์ละ ๑ เม็ด บริการตรวจสุขภาพตามกลุ่มวัยและตามสิทธิ (กลุ่มเป้าหมายของโครงการ คือ หญิงชายที่ใช้ชีวิตคู่ ผู้หญิงอายุระหว่าง ๒๐ - ๔๕ ปี วางแผนจะมีบุตร) ซึ่งเป้าหมายปี ๒๕๖๓ คือ ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่ได้รับวิตามินเสริมธาตุเหล็กและโฟลิก (ร้อยละ ๓๐) โดยแนวทางการดำเนินงานโครงการวิวิธสร้างชาติ แบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงการรณรงค์ และช่วงการสร้างควมยั่งยืนจะทำความคุ้นเคยไปกับการรณรงค์ โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานอนามัย และสำนักงานการแพทย์ กรุงเทพมหานคร กรมการปกครอง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน ศูนย์อนามัย กรมอนามัย และสถาบันพัฒนาสุขภาพเขตเมือง

๕.๒ สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ชี้แจงข้อเท็จจริงสรุปได้ความว่า สำนักอนามัยมีแผนการดำเนินงานในการให้บริการตามแนวทางมาตรฐานการบริการส่งเสริมสุขภาพขั้นพื้นฐาน ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย และสอดคล้องตามแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ มีการบูรณาการงานให้บริการด้านสาธารณสุขแก่สตรีวัยเจริญพันธุ์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสังกัดกรุงเทพมหานคร อาทิ สำนักงานการแพทย์ สำนักพัฒนาสังคม สำนักการศึกษา สำนักงานเขต กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โรงพยาบาลทั้งในสังกัดกรุงเทพมหานครและนอกสังกัดกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้อง และสำนักอนามัยมีการจัดบริการให้โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) แก่สตรีมีครรภ์ทุกรายที่มาฝากครรภ์ในคลินิกฝากครรภ์ของศูนย์บริการสาธารณสุขทุกแห่งตามแนวทางมาตรฐานการบริการส่งเสริมสุขภาพขั้นพื้นฐาน ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

๕.๓ ข้อเท็จจริงจากการลงพื้นที่ ผู้ตรวจการแผ่นดิน และคณะเจ้าหน้าที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้ลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง โดยในการลงพื้นที่ได้พิจารณาเลือกจังหวัดต่างๆ ใน ๔ ภูมิภาค ที่มีการรับรู้ถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ที่แตกต่างกัน รวมทั้งพิจารณาถึงสภาพพื้นที่ซึ่งอยู่ใกล้เขตเมือง และพื้นที่ห่างไกลด้วย โดยสรุปข้อเท็จจริง พบว่า หน่วยงานสถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เช่น โครงการส่งเสริมสาวไทยแถมแดง มีลูกเพื่อชาติด้วยวิตามินแสดพิเศษ ตามนโยบายของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อส่งเสริมให้หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ ๒๐ - ๓๔ ปี ทุกคน ที่พร้อมตั้งใจและวางแผนจะมีลูกได้รับการสนับสนุนให้มีโภชนาการที่ดี ด้วยการเสริมธาตุเหล็กและโฟลิก สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ร่วมกับการได้รับอาหารครบ ๕ หมู่ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาวะโลหิตจางแล้ว ยังช่วยลดความเสี่ยงของทารกพิการแต่กำเนิดนำไปสู่การคลอดที่ปลอดภัยลูกแข็งแรง แต่ยังมีพบปัญหาและอุปสรรคในพื้นที่สรุปข้อเท็จจริงได้ ดังนี้

๑. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางพื้นที่ยังไม่ทราบเรื่องการส่งเสริมการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ให้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของทารกแรกเกิด โดยมีการแจกโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ให้เฉพาะผู้สูงอายุและผู้ป่วยที่มีภาวะซีด และบางพื้นที่แม้มีการขับเคลื่อนนโยบายสาวไทยแถมแดงในพื้นที่แต่ยังขาดความต่อเนื่องและทั่วถึง

๒. การรับรู้เรื่องประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) สำหรับหญิงวัยเจริญพันธุ์ในพื้นที่ยังเข้าถึงค่อนข้างน้อย เนื่องจากหน่วยงานในพื้นที่ยังไม่ทราบถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) จึงไม่สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้ ประกอบกับประชาชนบางพื้นที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์มากกว่าร้อยละ ๘๐ ทำให้การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจค่อนข้างมีอุปสรรคและมีขีดจำกัดในการให้บริการ

๓. ข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณในการดำเนินโครงการต่างๆ และปัญหาบุคลากรที่ขาดทักษะการให้คำปรึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ และจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่อสัดส่วนประชากรในพื้นที่ทำให้มีภาระงานหนัก จึงจำเป็นต้องให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ช่วยปฏิบัติงาน

๔. หน่วยงานที่รับผิดชอบมีระบบการรวบรวมข้อมูลหญิงวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และมิได้มีการรวบรวมข้อมูลเข้าสู่ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) โดยปรากฏว่ามีเฉพาะกลุ่มหญิงตั้งครรภ์เท่านั้นที่ได้รับโฟลิก เอซิด ธาตุเหล็ก และไอโอดีน และหญิงวัยเจริญพันธุ์ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่ยากต่อการเข้าถึงเนื่องจาก ไม่มารับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และมีการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์

๕. ช่องทางการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในระบบและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งในชุมชนยังขาดความหลากหลาย อีกทั้ง การดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (รายการหรือกิจกรรมบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค (สิทธิประโยชน์) ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ไม่ครอบคลุมกลุ่มหญิงวัยเจริญพันธุ์)

๖. การบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เป็นเรื่องใหม่สำหรับประชาชนหญิงวัยเจริญพันธุ์ จึงไม่ตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมก่อนตั้งครรภ์ ไม่เหมือนกลุ่มโรคติดต่อเรื้อรัง (non-communicable

diseases; NCDs) หรือมะเร็ง และการสำรวจกลุ่มเป้าหมายหญิงวัยเจริญพันธุ์เป็นไปได้ยาก เนื่องจากหน่วยงานในพื้นที่ไม่มีการบูรณาการความร่วมมือในการทำงาน

ทั้งนี้ หน่วยงานและประชาชนในพื้นที่มีข้อเสนอแนะต่อผู้ตรวจการแผ่นดินในเรื่องโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ดังนี้

๑. ควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์โดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เป็นต้น ทั้งนี้ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมสุขภาพระดับท้องถิ่นเพื่อจัดทำโครงการต่างๆ ในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ต่อไป ในระยะแรกควรเริ่มการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้จัดการอบรมให้เข้าใจเรื่องโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และส่งเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อเป็นการสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการดำรงรักษาสุขภาพตนเองอย่างยั่งยืน และมีการให้ความรู้แก่นักเรียนในวิชาสุขศึกษา นอกจากนี้ องค์การเภสัชกรรมควรผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) จำหน่ายในราคาถูก และศึกษาความเป็นไปได้ในการนำโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) มาผสมในอาหารเช่นเดียวกับผสมไอโอดีนในเกลือ หรือนำโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) มาผสมในนม

๒. ควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ ภาศิเครือข่าย ชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อติดตามการดำเนินงานในพื้นที่ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมงานอนามัยแม่และเด็ก เช่น การให้ภาศิเครือข่าย ชุมชน และ อสม. มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินมาตรฐานงานอนามัยแม่และเด็ก การค้นหากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่รับผิดชอบเพื่อแจกจ่ายโฟลิก เอซิด (B9) เป็นต้น

๓. ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรในพื้นที่เพื่อพัฒนาศักยภาพในการให้คำปรึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนตั้งครรภ์อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยหน่วยงานในพื้นที่และภาศิเครือข่าย ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนควรมีส่วนร่วมในการผลักดันโครงการดังกล่าว ตลอดจนควรมีการพัฒนาช่องทางในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

๔. องค์การเภสัชกรรมควรผลิตยาเม็ดโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาดบริโภศ ตามมาตรฐาน ๐.๔ มิลลิกรัม ตามที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินมีข้อเสนอแนะให้องค์กรเภสัชกรรมดำเนินการผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ภายในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ กำหนดไว้ในชุดสิทธิประโยชน์ และสถานบริการสาธารณสุขควรร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแจกจ่ายยาเม็ดโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อให้เป็นไปตามชุดสิทธิประโยชน์ด้วย

๕. ในทางปฏิบัติการรับประทานยาเม็ดโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ๑ เม็ด ทำได้โดยง่าย หน่วยงานส่วนกลางจึงควรจัดยาโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เป็นแพ็คเก็จส่งให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่โดยตรงสำหรับแจกจ่ายให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ก่อนตั้งครรภ์เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิด และมอบชุดความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและ อสม. ซึ่งมีความสำคัญในการเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้แก่คณะกรรมการอิสลามกลาง และคณะกรรมการอิสลามการศึกษา เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเม็ดโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ในรูปแบบการบูรณาการในพื้นที่ท้องถิ่นต่อไป

สรุปภาพรวมจากการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงใน ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี จังหวัด เชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล พบว่า มีการแจกจ่ายโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๕ มิลลิกรัม แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของเด็กแรกเกิดเฉพาะในจังหวัดที่สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย สนับสนุนการดำเนินงานโครงการรณรงค์ป้องกันความพิการแต่กำเนิดด้วยโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) โดยสนับสนุน ยาเม็ดโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ ๑๘ - ๓๔ ปี เช่น จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัด มหาสารคาม และจังหวัดสตูล เป็นต้น เมื่อเสร็จสิ้นโครงการจังหวัดที่มีงบประมาณได้ดำเนินการจัดซื้อยาเม็ด โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๕ มิลลิกรัม ให้แก่กลุ่มเป้าหมายในบางพื้นที่เพื่อรับประทานอย่างต่อเนื่อง ส่วนจังหวัดที่ไม่มีงบประมาณให้บริการยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กและกรดโฟลิกแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ตามสิทธิ หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

สำหรับในจังหวัดปทุมธานี จังหวัดเชียงราย จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดสุโขทัย มีการให้บริการ ยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กและกรดโฟลิกแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของ เด็กแรกเกิดตามสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙ เอกสารแนบท้ายประกาศ คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙ ลงวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๙ ข้อที่ ๓. กลุ่มเด็กโตและวัยรุ่นอายุ ๖ - ๒๔ ปี ลำดับที่ ๑๕ บริการยาเม็ด เสริมธาตุเหล็กเพื่อป้องกันโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก กิจกรรมสำคัญที่จะได้รับ เด็กอายุ ๖ - ๑๒ ปี ได้รับ ธาตุเหล็ก ๖๐ มิลลิกรัมต่อสัปดาห์ วัยรุ่นหญิงที่เริ่มมีประจำเดือน (วัยเจริญพันธุ์) ได้รับธาตุเหล็ก ๖๐ มิลลิกรัม ต่อสัปดาห์และกรดโฟลิก ๒.๘ มิลลิกรัมต่อสัปดาห์ กลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นหญิง ๑๓ - ๒๔ ปี และข้อที่ ๔. กลุ่มผู้ใหญ่ อายุ ๒๕ - ๕๙ ปี ลำดับที่ ๑๑ บริการยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กเพื่อป้องกันโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก กิจกรรม สำคัญที่จะได้รับ คือ รับยาเม็ดเสริมธาตุเหล็ก ที่ประกอบด้วย ธาตุเหล็ก ๖๐ มิลลิกรัม และกรดโฟลิก ๒.๘ มิลลิกรัม ต่อสัปดาห์ กลุ่มเป้าหมาย หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ ๒๕ - ๔๕ ปี ความถี่ ๑ ครั้ง ต่อสัปดาห์ สำหรับจังหวัดสงขลาให้บริการโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๕ มิลลิกรัม และยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กและ กรดโฟลิกแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของเด็กแรกเกิด และในหญิง ตั้งครรภ์ได้รับการดูแล รักษา ป้องกัน ตามสิทธิประโยชน์หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ โดยได้รับยาเสริมธาตุเหล็ก (๖๐ มิลลิกรัม) กรดโฟลิก (๔๐๐ ไมโครกรัม) และไอโอดีน (๑๕๐ ไมโครกรัม) หรือไตรเพอร์ดีน รับประทานทุกวัน ตลอดอายุการตั้งครรภ์ และหลังคลอดเป็นเวลา ๖ เดือน

๕.๔ ข้อมูลทางวิชาการ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินได้แสวงหาข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับ ความสำคัญของการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) จากเอกสารทางวิชาการ บุคลากรทางการแพทย์ และ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสาธารณสุข เช่น สมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิด (ประเทศไทย) สภากาชาดไทย กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เป็นต้น ซึ่งสรุปข้อมูล ได้ดังนี้

๑. องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มีคำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความพิการแต่กำเนิดแก่ทุกประเทศทั่วโลก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และปี พ.ศ. ๒๕๕๒ โดยเสนอให้ ๑) ปรับปรุงลักษณะนิสัยการรับประทานอาหาร (Folate-Rich Foods) โดยรับประทานอาหารที่มีโฟเลตมากขึ้นจนได้รับโฟเลตอย่างน้อย ๔๐๐ ไมโครกรัมต่อวัน (๐.๔ มิลลิกรัมต่อวัน) ๒) แนะนำให้หญิงวัยเจริญพันธุ์หรือหญิงที่เตรียมตั้งครรภ์ได้รับกรดโฟลิก (folic acid supplementation) ๔๐๐ ไมโครกรัมทุกวัน และหญิงตั้งครรภ์ที่เคยมีบุตรเป็นโรคหลอดประสาทไม่ปิดได้รับกรดโฟลิก ๕,๐๐๐ ไมโครกรัมทุกวัน ตั้งแต่เริ่มวางแผนจะมีบุตรอย่างน้อย ๒ เดือน ก่อนตั้งครรภ์ และ ๓) ควรดำเนินการผสมกรดโฟลิกในอาหาร (Folic Acid-Fortified Foods)

๒. ข้อมูลจากโครงการวิวัฒนาการชาติ “รักเตรียมพร้อม เพื่อครอบครัวคุณภาพ” โดยกรมอนามัยระบุว่า โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เป็นสารอาหารในกลุ่มวิตามินบีที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น เป็นวิตามินที่ช่วยสร้างและแบ่งเซลล์ในตัวอ่อนให้สมบูรณ์ภายใน ๒๘ วันแรก หากร่างกายมีโฟลิกไม่เพียงพอจะทำให้ทารกในครรภ์เกิดภาวะหลอดประสาทไม่ปิด ซึ่งเกิดจากการที่ท่อระบบประสาท (neural tube) ปิดตัวไม่สมบูรณ์ในช่วง ๓-๔ สัปดาห์หลังปฏิสนธิ (อายุครรภ์ ๕-๖ สัปดาห์) ทำให้เกิดความผิดปกติกับกระดูกสันหลัง ไชประสาท สมอง รวมทั้งกล้ามเนื้อและผิวหนังที่อยู่เหนือบริเวณดังกล่าว และทารกแรกเกิดมีพัฒนาการของสมองและไขสันหลังไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ แหล่งอาหารสำคัญที่ทำให้ได้รับโฟลิก คือ ธัญพืชที่ได้รับการเติมโฟลิก ในขณะที่โฟเลต (folate) คือ วิตามินชนิดเดียวกันแต่พบได้ในอาหารตามธรรมชาติ มีหน้าที่สำคัญในกระบวนการสร้างเม็ดเลือดแดง และให้หลอดประสาทของทารกพัฒนาไปสู่สมองและไขสันหลัง พบได้ในผักใบเขียว ผักโขม บล็อกโคลี กะหล่ำ หน่อไม้กล้วย ฝรั่ง เมล่อน เลมอน ถั่ว ยีสต์ เห็ด ตับและไตของวัว น้ำส้ม น้ำมะเขือเทศ แครอท แคนตาลูป ฟักทอง อะโวคาโด เป็นต้น และข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ “วิตามินโฟลิก ช่วยป้องกันลูกพิการแต่กำเนิด” โดยกรมการปกครอง สมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิด (ประเทศไทย) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ระบุว่า การบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ไม่มีผลเสียต่อร่างกายเพราะเป็นวิตามินที่ละลายในน้ำ และไม่สะสมต่อร่างกายในแต่ละวันซึ่งร่างกายจะขับออกทางปัสสาวะ

๓. ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ “โฟเลตสำคัญช่วยป้องกันลูกพิการ” โดยสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ระบุว่า การบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัมต่อวัน ในช่วงเวลาก่อนการตั้งครรภ์สามเดือนต่อเนื่องจนถึงสามเดือนแรกของการตั้งครรภ์สามารถช่วยลดความเสี่ยงของความพิการแต่กำเนิดได้ร้อยละ ๒๐-๕๐ เช่น ลดโอกาสการเกิดโรคหลอดประสาทไม่ปิดได้ถึงร้อยละ ๗๐ ลดโรคหัวใจพิการแต่กำเนิดได้ร้อยละ ๒๕ - ๕๐ ลดความผิดปกติของแขนขาได้ประมาณ ร้อยละ ๕๐ ลดความพิการของระบบทางเดินปัสสาวะและโรคไม่มีรูทวารหนักได้ ๑ ใน ๓ ลดโอกาสการเกิดปากแหว่งเพดานโหว่ได้ประมาณ ๑ ใน ๓ และลดความเสี่ยงของกลุ่มอาการดาวน์ นอกจากนี้ โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ยังช่วยป้องกันโรคโลหิตจาง โรค NCDs (เบาหวาน ความดัน หัวใจ) และป้องกันโรคอัลไซเมอร์ด้วย

๔. นายแพทย์พิชิต ศิริวรรณ รองผู้อำนวยการสำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ได้ให้ข้อมูลว่า ที่ผ่านมาได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้บริโภคอาหารตามธรรมชาติที่มีกรดโฟลิก เช่น ผักใบเขียว ตับ ส้ม ดอกกระหล่ำ ผักชี เป็นต้น แต่การรับประทานอาหารตามธรรมชาติให้ได้รับปริมาณกรดโฟลิกพอตามเกณฑ์ที่ควรได้รับมีความเป็นไปได้ยาก จึงต้องมีการส่งเสริมให้หญิงวัยเจริญพันธุ์รับประทาน

กรดโฟลิกเป็นประจำทุกวันหรือมาตรการในการผสมกรดโฟลิกลงในอาหารต่อไป สอดคล้องกับข้อมูลจากแพทย์หญิงสิริมา สวัสดิ์วราห์กุล แพทย์ฝ่ายบริการทางการแพทย์ สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ซึ่งระบุว่า ประชาชนทั่วไปยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องว่า การบริโภคผักและผลไม้ที่มีปริมาณโฟเลตสูงย่อมเพียงพอต่อการลดความเสี่ยงของความพิการแต่กำเนิด แต่ปรากฏว่าอาหารตามธรรมชาติส่วนใหญ่จะมีปริมาณกรดโฟลิกเพียง ๐.๑ มิลลิกรัม ในขณะที่หญิงวัยเจริญพันธุ์ควรจะได้รับกรดโฟลิก ๐.๔ มิลลิกรัมต่อวัน ดังนั้น ประชาชนจึงต้องรับประทานอาหารดังกล่าวในปริมาณมากซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะสามารถปฏิบัติทุกวันเพื่อให้ได้รับปริมาณกรดโฟลิกที่เพียงพอ

๕. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ แพทย์หญิงพรสวรรค์ วสันต์ ที่ปรึกษาสมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิด ให้ข้อมูลว่าสมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิดร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดำเนินการป้องกันความพิการแต่กำเนิดทั้งในระดับชุมชนและระดับอำเภอ เพื่อสร้างฐานจากชุมชนและระดับนโยบาย โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย และจัดทำข้อตกลงร่วมกัน เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ซึ่งที่ผ่านมาได้ริเริ่มผลักดันกระทรวงสาธารณสุขให้ดำเนินการจดทะเบียนความพิการใน ๕ กลุ่ม โรคที่มีภาระโรคสูง คือ กลุ่มอาการดาวน์ซินโดรม กลุ่มปากแหว่งเพดานโหว่ กลุ่มแขนขาพิการแต่กำเนิด กล้ามเนื้อเสื่อมจากพันธุกรรม และกลุ่มหลอดประสาทไม่ปิด ทั้งนี้ ในอดีตมีความเข้าใจว่ากรดโฟลิกสามารถป้องกันได้ ๓ กลุ่มโรค คือ กลุ่มหลอดประสาทไม่ปิด กลุ่มปากแหว่งเพดานโหว่ และกลุ่มแขนขาพิการแต่กำเนิด แต่ผลการศึกษาในปัจจุบันพบว่า กรดโฟลิกยังสามารถป้องกันกลุ่มอาการดาวน์ซินโดรม และป้องกันโรคอัลไซเมอร์ ดังนั้น การป้องกันความพิการแต่กำเนิดจึงเป็นการดำเนินการเพื่อป้องกันความสูญเสียทางด้านจิตใจ กรณีต้องยุติการตั้งครรภ์และความสูญเสียด้านค่าใช้จ่ายเพื่อตรวจเพิ่มเติม เช่น เจาะน้ำคร่ำ เป็นต้น ประกอบกับข้อมูลคำปรึกษาพยาบาลซึ่งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติต้องสูญเสียในการผ่าตัดรักษา ๕ กลุ่มโรคดังกล่าวข้างต้นและโรคหัวใจพิการแต่กำเนิดในปี ๒๕๕๖ รวมทั้งสิ้นประมาณ ๗๐๐ ล้านบาท และในปี ๒๕๕๘ ประมาณ ๑,๐๐๐ ล้านบาท จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันความพิการแต่กำเนิดมุ่งเน้นการดำเนินการแก้ไขรักษาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ แต่พบว่าย่างขาดระบบการป้องกัน แม้ว่าจะสามารถกระทำได้โดยมีฐานองค์ความรู้ชัดเจนแล้วก็ตาม

๖. ข้อมูลจากเอกสารเผยแพร่ “วิตามินโฟลิก ช่วยป้องกันลูกพิการแต่กำเนิด” โดยกรมการปกครอง สมาคมเพื่อเด็กพิการแต่กำเนิด (ประเทศไทย) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ระบุว่า มาตรการลดความเสี่ยงความพิการแต่กำเนิดด้วยการสนับสนุนการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ทั่วโลกพบว่า ปัจจุบันมี ๘๕ ประเทศที่ผสมโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ในอาหาร เช่น ธัญพืช ข้าว ข้าวโพด และขนมปัง และหลายประเทศในเอเชียมีกฎหมายให้ใส่โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ในอาหาร เช่น ข้าว แป้งสาลี ในประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศเนปาล และประเทศออสเตรเลีย ส่วนสหรัฐอเมริกามีการใช้มาตรการบังคับทางกฎหมายให้เสริมวิตามินโฟลิกในอาหารประจำวัน (Cereal) ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ข้าวสาลี เป็นระยะเวลาร่วม ๒๐ ปี

๗. กระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายปฏิรูปข้อมูลสุขภาพ โดยการทบทวนและออกแบบโครงสร้างชุดข้อมูลด้านสุขภาพมาตรฐาน ๔๓ แฟ้ม เพื่อเป็นมาตรฐานกลางสำหรับการนำข้อมูลด้านสุขภาพ

มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน และเพื่อการบริหารจัดการฐานข้อมูล ๔๓ แฟ้ม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงได้มีพัฒนาระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) ขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องเดิมและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในระบบ HDC ถูกติดตั้งอยู่ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ ระบบทำหน้าที่เป็น Data center รวบรวมข้อมูลบริการด้านสุขภาพของประชาชน จากสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งมารวมกันไว้ใน HDC ซึ่งคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) ประกอบด้วย (๑) ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลสุขภาพประชากรทั่วประเทศ ความครอบคลุมสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพของประเทศแบ่งตามเขตสุขภาพ ๑๒ เขต (๒) สถานะสุขภาพ ได้แก่ การป่วยด้วยโรคติดต่อที่สำคัญ สาเหตุการป่วย/ตาย โรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (๓) การเข้าถึงบริการ ได้แก่ อัตราการใช้บริการผู้ป่วยนอก/ผู้ป่วยใน การเข้าถึงระบบบริการสุขภาพจิต แพทย์แผนไทย แพทย์แผนจีน ประชากรต่างด้าวที่มารับบริการผู้ป่วยนอก/ผู้ป่วยใน (๔) การส่งเสริมป้องกัน ได้แก่ อนามัยแม่และเด็ก การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค และข้อมูล ด้านโภชนาการ (๕) อื่นๆ ได้แก่ รายงานการตายตาม ๒๔๘ กลุ่มโรค การเข้าถึงบริการและการคัดกรองโรคเบาหวาน และรายงานอุบัติเหตุทางถนน เป็นต้น

๕.๕ ข้อเท็จจริงจากการประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ได้จัดประชุมหารือแนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะโครงการสิทธิของมารดา ระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันประชาสัมพันธ์ ถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ช่วยป้องกันความพิการของทารกแรกเกิด โดยผู้ตรวจการแผ่นดินได้เสนอต่อที่ประชุมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ผลักดันให้มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของมารดา โดยบัญญัติสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร รวมถึงบัญญัติเรื่องโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ในกฎหมายนั้นด้วย เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ ที่กำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีบริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ตามมาตรา ๕๕ ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๖. ข้อกฎหมาย

๖.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๖.๒ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐

๖.๓ ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙

เอกสารแนบท้ายประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๙ ลงวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๙

ข้อที่ ๔. กลุ่มผู้ใหญ่อายุ ๒๕ – ๕๙ ปี

ลำดับที่ ๑๑ รายการบริการ บริการยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กเพื่อป้องกันโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก กิจกรรมสำคัญที่จะได้รับ คือ รับยาเม็ดเสริมธาตุเหล็กที่ประกอบด้วยธาตุเหล็ก ๖๐ มิลลิกรัม และกรดโฟลิก ๒.๘ มิลลิกรัมต่อสัปดาห์ กลุ่มเป้าหมาย หญิงวัยเจริญพันธุ์ อายุ ๒๕ – ๕๕ ปี ความถี่ ๑ ครั้งต่อสัปดาห์

๗. คำวินิจฉัยและข้อเสนอแนะ

ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณาข้อเท็จจริงและข้อมูลมาจากการชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารต่างๆ และจากการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเห็นว่า เนื่องจากเคยมีกรณีการร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินว่า หญิงมีครรภ์ควรได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาความพิการในเด็กทารกแรกเกิด ซึ่งควรจะต้องบริโภคขนาด ๐.๔ มิลลิกรัมทุกวัน ก่อนการตั้งครรภ์ โดยเน้นในช่วงเวลาสามเดือนก่อนการตั้งครรภ์และสามเดือนแรกหลังจากการตั้งครรภ์แล้ว ซึ่งจากข้อมูลการรายงานขององค์การอนามัยโลก ได้มีคำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติเพื่อลดความพิการแต่กำเนิดแก่ทุกประเทศทั่วโลก โดยเสนอให้หญิงวัยเจริญพันธุ์หรือหญิงที่เตรียมตั้งครรภ์ได้รับกรดโฟลิก (folic acid supplementation) ๔๐๐ ไมโครกรัมทุกวันก่อนตั้งครรภ์ แต่การที่ประเทศไทยยังไม่มีการผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาดดังกล่าว ทำให้การป้องกันปัญหาความพิการในเด็กแรกเกิดยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) มีราคาสูง ทำให้ผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถหามารับประทานได้ ดังนั้น จึงขอให้องค์การเภสัชกรรมผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม เพื่อจำหน่ายให้กับประชาชนในการป้องกันปัญหาความพิการในเด็กทารกแรกเกิด เนื่องจากโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมีขนาด ๕ มิลลิกรัม ซึ่งเป็นปริมาณที่เกินความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน ด้วยเหตุนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้แสวงหาข้อเท็จจริงและประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า หญิงวัยเจริญพันธุ์ที่มีโอกาสตั้งครรภ์หากบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม วันละ ๑ เม็ด สามารถลดความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกแรกเกิดได้ถึง ร้อยละ ๕๐ โดยสามารถลดโอกาสการเกิดโรคหลอดประสาทไม่ปิด โรคหัวใจพิการ ความผิดปกติของแขนขา ความพิการของระบบทางเดินปัสสาวะและโรคไม่มีรูทวารหนัก ลดโอกาสการเกิดปากแหว่งเพดานโหว่ และลดความเสี่ยงของกลุ่มอาการดาวน์ เป็นต้น ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้มีข้อเสนอแนะให้องค์การเภสัชกรรมดำเนินการผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ขนาด ๐.๔ มิลลิกรัม ซึ่งจัดเป็นยาเพื่อให้ประชาชนได้หามาบริโภคได้ง่ายขึ้น ภายในเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ พร้อมทั้งเสนอให้กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และกรุงเทพมหานคร ให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้แก่ประชาชน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชากร วัยทำงาน โดยเฉพาะสตรีในวัยเจริญพันธุ์เกี่ยวกับประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อให้ได้ทราบถึงรายละเอียดข้อมูล ความสำคัญของการบริโภคในการป้องกันความพิการแต่กำเนิดรวมถึงดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ได้อย่างทั่วถึง

จากการที่ผู้ตรวจการแผ่นดินมีคำวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าวข้างต้นและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้มีบริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ตามมาตรา ๕๕ ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงมีความเห็นว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ป้องกันความพิการแต่กำเนิดและลดปริมาณผู้พิการที่จะเกิดขึ้น จึงจัดทำโครงการสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ได้อย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยได้มีการประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรับทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรเข้าถึงสิทธิในการได้รับการโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ซึ่งพบปัญหาอุปสรรค ดังนี้

๑. ปัญหาด้านกลไกการขับเคลื่อนโครงการตามนโยบาย

หน่วยงานของรัฐในระดับนโยบายจากส่วนกลาง เช่น กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการจัดทำนโยบายมีลูกเพื่อชาติสู่แนวทางปฏิบัติ โดย "โครงการส่งเสริมสาวไทยแก้มแดงมีลูกเพื่อชาติด้วยวิตามิน แสตนวิเศษ" หนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนานามัยเจริญพันธุ์แห่งชาติฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “โครงการสาวไทยแก้มแดง” ส่งเสริมให้หญิงไทยวัยเจริญพันธุ์ อายุ ๒๐-๓๔ ปี ที่พร้อมตั้งใจและวางแผนจะมีบุตร ได้รับการสนับสนุนให้มีโภชนาการที่ดี ด้วยการเสริมธาตุเหล็กและกรดโฟลิก สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินได้ลงพื้นที่แสวงหาข้อเท็จจริงพบว่าการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นหญิงวัยเจริญพันธุ์ได้ เนื่องจากมีการมอบนโยบาย แต่ไม่มีข้อมูลความรู้หรือคู่มือแนวทางการปฏิบัติงานแก่ผู้ปฏิบัติ ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน ไม่มีการติดตามการดำเนินงาน และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่จะให้ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอ ไม่มีการให้ความรู้ในเรื่องการเตรียมตัวตั้งครรภ์ ไม่มีการจัดอบรมการให้ความรู้เรื่องประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) นอกจากนี้การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ให้หญิงตั้งครรภ์ตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพ การเข้ารับบริการฝากครรภ์อย่างสม่ำเสมอ การรับทราบถึงสิทธิของหญิงวัยเจริญพันธุ์ และหญิงตั้งครรภ์ในการเข้ารับบริการโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ณ สถานบริการสาธารณสุขใกล้บ้านโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ตลอดจนการรณรงค์ผ่านสื่อสังคมต่างๆ เกี่ยวกับประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และวิธีการบริโภคในปริมาณที่เหมาะสม โดยเฉพาะในภูมิภาคที่อยู่ห่างไกลยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหญิงวัยเจริญพันธุ์ได้ จึงทำให้การดำเนินงานโครงการต่างๆ ตามนโยบายไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง

๒. ปัญหาด้านกฎหมาย

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๘ กำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร ภายใต้อำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยงาน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของหญิงไทยที่อยู่ในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรให้ได้รับการรับรองและคุ้มครองเพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิด ดังนั้นจึงไม่สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดูแลประชาชนตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาจนแก่เฒ่า

๓. ปัญหาด้านงบประมาณ

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ โดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในการร่วมกันทำแผนการดำเนินการโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้อง ตามนโยบายและยุทธศาสตร์ มีทั้งหมด ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนากฎหมายนโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขและสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาระบบจัดสวัสดิการสังคม และยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารสังคม โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสตรีวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงโพลิก เอชดี (วิตามิน B9) คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุข และสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพส่งผลให้การเกิดทุกรายเกิดรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูก เริ่มตั้งแต่ระยะก่อนสมรสก่อนตั้งครรภ์ ในช่วงระหว่างตั้งครรภ์และหลังการคลอดบุตร เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ ๒ แต่ยังมีปัญหาข้อจำกัดในด้านงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค โดยหากพิจารณาจากงบประมาณที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้รับจัดสรรเพื่อจัดทำบริการสาธารณสุขให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ที่ผ่านมามีพบว่า การจัดสรรงบประมาณให้ความสำคัญในด้านการรักษาพยาบาลมากกว่าด้านการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ดังนี้

ปี (พ.ศ.)	งบประมาณ บริการทางการแพทย์ อัตราเหมาจ่าย (บาท/ผู้มีสิทธิ)	งบประมาณ ด้านการรักษาพยาบาล อัตราเหมาจ่าย (บาท/ผู้มีสิทธิ)	งบประมาณ ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค อัตราเหมาจ่าย (บาท/ผู้มีสิทธิ)
๒๕๖๑	๓,๒๘๓.๑๑	๒,๘๖๗.๕๖	๔๑๕.๕๕
๒๕๖๒	๓,๔๒๖.๕๖	๒,๘๙๕.๑๓	๔๓๑.๔๓
๒๕๖๓	๓,๖๐๐	๓,๑๔๗.๔	๔๕๒.๖๐

ที่มา : ข้อมูลจากรายงานประจำปี ๒๕๖๑ – ๒๕๖๒ และคู่มือบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ด้วยเหตุข้างต้นทำให้การดำเนินงานโครงการต่างๆ ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข
ไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง

๔. ปัญหาด้านการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน เป็นต้น ได้ร่วมขับเคลื่อนโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการบริโภคโพลีค เอชิต (วิตามิน B9) ป้องกันความพิการแต่กำเนิดในทารกแรกเกิด เช่น โครงการส่งเสริมสาวไทยแถมแดง มีลูกเพื่อชาติด้วยวิตามิน แสสนพิเศษ เพื่อส่งเสริมให้หญิงวัยเจริญพันธุ์อายุ ๒๐ - ๓๔ ปี ทุกคน ที่พร้อมตั้งใจและวางแผนจะมีลูกได้รับการสนับสนุนให้มีโภชนาการที่ดีด้วยการเสริมธาตุเหล็กและโพลีค สัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ร่วมกับการได้รับอาหารครบ ๕ หมู่ ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาวะโลหิตจางแล้ว ยังช่วยลดความเสี่ยงของทารกพิการแต่กำเนิดนำไปสู่การคลอดที่ปลอดภัยลูกแข็งแรง ซึ่งสามารถสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนได้ในระดับหนึ่ง แต่การดำเนินการยังไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง จึงไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และจากการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน หน่วยงานในส่วนภูมิภาคส่วนใหญ่ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละจังหวัด ยังไม่ทราบถึงโครงการดังกล่าวและประโยชน์ของโพลีค เอชิต (วิตามิน B9) ป้องกันความพิการแต่กำเนิดในทารกแรกเกิด จึงไม่สามารถให้ความรู้แก่ประชาชนหญิงวัยเจริญพันธุ์ในพื้นที่ได้

๕. ปัญหาด้านข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข

เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขได้มีการพัฒนาระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) ขึ้น เพื่อรวบรวมข้อมูลบริการด้านสุขภาพของประชาชน จากสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งมารวมกันไว้ในระบบ HDC ซึ่งระบบจะทำหน้าที่เป็น Data center เพื่อการบริหารจัดการฐานข้อมูล ๔๓ แฟ้ม ในการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในทุกระดับ สามารถนำมาใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระทรวงสาธารณสุขได้ติดตั้งระบบ HDC ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศ จึงเป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแก้ไขปัญหา

ข้อบกพร่องต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบางแห่งมิได้มีการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เนื่องจากการปฏิบัติงานที่ค่อนข้างมาก และจำนวนบุคลากรที่จำกัด ทำให้ข้อมูลในระบบ HDC ไม่เป็นปัจจุบัน

๖. ปัญหาด้านบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

ปัญหาด้านบุคลากรและอัตรากำลังของบุคลากรในการปฏิบัติงานเป็นปัญหาสำคัญในทุกพื้นที่ในส่วนภูมิภาค เนื่องจากการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินพบว่าจำนวนบุคลากรมีไม่เพียงพอต่อสัดส่วนประชากรในพื้นที่ ทำให้มีภาระงานหนักต้องปฏิบัติงานหลายภารกิจในช่วงเวลาเดียวกัน บุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังขาดทักษะการให้คำปรึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์ รวมถึงความสำคัญประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และไม่ทราบถึงหลักเกณฑ์ วิธีการดำเนินงานในส่วนกิจกรรมบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประกอบกับบางพื้นที่ประชาชนมีความแตกต่างในด้านภาษาและวัฒนธรรม

๗. ปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์และภาคีเครือข่าย

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและพัฒนาศักยภาพของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน การขับเคลื่อนนโยบายสาวไทยแถมแดงในพื้นที่ขาดความต่อเนื่อง แม้ว่าในปัจจุบันเป็นสังคมการสื่อสารโดยใช้โซเชียลมีเดียในชีวิตประจำวัน แต่การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในเชิงรุกโดยการสื่อสารและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในระบบและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งในชุมชนยังขาดความหลากหลาย ทำให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ยังไม่สามารถเข้าถึงการได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ประกอบกับในการดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มงานแม่และเด็กมีลักษณะการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ซึ่งยังขาดผู้ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาชน นอกจากนี้ยังปรากฏว่า การรับรู้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของหญิงวัยเจริญพันธุ์ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหญิงวัยเจริญพันธุ์ทราบถึงสิทธิประโยชน์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่กำหนดไว้สำหรับหญิงวัยเจริญพันธุ์ด้วย

จากปัญหาข้างต้น จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดทำบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค โดยเฉพาะหญิงวัยเจริญพันธุ์ และมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ควรได้ทราบถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ช่วยลดความพิการแต่กำเนิดของทารกแรกเกิด และตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพ ซึ่งนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมถึงลดถึงสิทธิประโยชน์จากรัฐที่จัดบริการให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ในการได้รับโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และวิธีการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ดังกล่าวโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้อาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๐ (๓) เสนอรายงานการแสวงหาข้อเท็จจริงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ พร้อมข้อเสนอแนะเรื่องสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร กรณีการบริโภควิตามินโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ดังนี้

๑. เสนอให้รัฐบาลผลักดันเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ

เนื่องจากหน่วยงานที่ให้บริการด้านสาธารณสุขและให้ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดา ในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร ให้เข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการโพลีค เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิด มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน และยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมตลอดถึงบทบาทหน้าที่ระหว่างหน่วยงานยังไม่มี ความชัดเจนจึงทำให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรไม่สามารถเข้าถึงสิทธิดังกล่าวได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง และเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดอยู่ในแผนปฏิบัติการภายใต้ นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพของกระทรวงสาธารณสุข ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขให้ได้มาตรฐานและสร้างการเข้าถึงบริการ อย่างเท่าเทียม ส่งผลให้การเกิดทุกรายรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูก ประกอบกับจากข้อมูลของสำนักงานบรรเทาทุกข์ และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ในประเทศไทยมีสถิติเด็กเกิดใหม่ ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ รายต่อปี และมีเด็กพิการแต่กำเนิดมากกว่า ๒๐,๐๐๐ รายต่อปี ตัวเลขของเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนสะสมเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นเรื่อง สำคัญระดับชาติเนื่องจากเด็กจะเจริญเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้น จึงเสนอให้รัฐบาลผลักดันเรื่อง การป้องกันความพิการแต่กำเนิดเป็นระเบียบวาระแห่งชาติเพื่อผลักดัน ในเชิงนโยบายให้หน่วยงานได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรต่อไป

๒. เสนอให้รัฐบาลจัดให้มีคณะกรรมการขับเคลื่อนบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงาน เพื่อดำเนินการตามระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในระดับชาติและระดับจังหวัด

ด้วยกลไกการดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขจำกัดอยู่ในหน่วยงาน ที่ให้บริการด้านสาธารณสุขเท่านั้น ซึ่งขาดการขับเคลื่อนร่วมกันของทุกภาคส่วน ทำให้การจัดทำโครงการต่างๆ ไม่บรรลุเป้าหมายที่ต้องการให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร เข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการโพลีค เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงเสนอให้รัฐบาล จัดให้มีคณะกรรมการขับเคลื่อนบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อดำเนินการตามระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในระดับชาติและระดับจังหวัด อันจะเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการ โครงการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เสนอให้รัฐบาลผลักดันให้มีการจัดทำกฎหมายสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลัง การคลอดบุตร เพื่อให้ความคุ้มครองมารดาและหญิงตั้งครรภ์ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนด

ในปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่กำหนดสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลัง การคลอดบุตร ภายใต้อำนาจหน้าที่ของหลายหน่วยงาน แต่มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตรไม่ทราบ ถึงสิทธิ ความคุ้มครองและความช่วยเหลือดังกล่าว ดังนั้น จึงเห็นว่ารัฐบาลควรผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลัก โดยการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภายในสังกัดและ กำกับของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เร่งจัดทำกฎหมายสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร เพื่อให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือมารดาและหญิงตั้งครรภ์อย่างเหมาะสม ตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์ ในช่วงระหว่างตั้งครรภ์ และหลังการคลอดบุตรแล้ว ให้สอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบัน ครอบคลุมทุกมิติไม่ว่าจะเป็นด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในสังคม เช่น สถานศึกษา สถาบันครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง กำหนดให้สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ ให้หน่วยงานดังกล่าวจัดทำคู่มือสิทธิแม่และเด็ก โดยรวบรวมสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงาน เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการดำเนินการเพื่อเข้าถึงสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองช่วยเหลือจากรัฐของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรด้วย

๔. เสนอให้รัฐบาลให้การสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่กระทรวงสาธารณสุข เพื่อให้การจัดทำนโยบายเร่งด่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพประชากรสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาอนามัยการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพโดยการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานทุกภาคส่วนในการร่วมกันทำแผนการดำเนินการโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้อง ตามนโยบายและยุทธศาสตร์มีทั้งหมด ๔ ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสตรีวัยเจริญพันธุ์เข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาระบบบริการสาธารณสุข และสร้างการเข้าถึงบริการอย่างเท่าเทียม ซึ่งกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพส่งผลให้เกิดทุกรายเกิดรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูกเริ่มตั้งแต่ระยะก่อนสมรส ก่อนตั้งครรภ์ ในช่วงระหว่างตั้งครรภ์และหลังการคลอดบุตร เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ ๒ ซึ่งเป็นโครงการที่ดีมาก แต่ยังมีปัญหาข้อจำกัดในด้านงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงาน หากพิจารณาค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของคนไทย จากการที่ได้รับจัดสรรงบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขที่ผ่านมาพบว่าการจัดสรรงบประมาณให้ความสำคัญในด้านการรักษาพยาบาลมากกว่างบประมาณด้านการส่งเสริมสุขภาพ จึงทำให้การดำเนินงานโครงการต่างๆ ตามนโยบายไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง ดังนั้น จึงเสนอให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณให้แก่กระทรวงสาธารณสุข ในด้านการสร้างเสริมสุขภาพและส่งเสริมป้องกันโรคในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น เพื่อในระยะยาวจะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และเพื่อให้การจัดทำนโยบายเร่งด่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพประชากรสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไป

๕. เสนอให้หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์การเภสัชกรรม และกรุงเทพมหานคร บูรณาการความร่วมมือในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์ และมารดา

ในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตรทราบถึงประโยชน์ของการรับประทานโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อลดความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกแรกเกิด

เนื่องจากการดูแลสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร เพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกแรกเกิด ควรเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ประชากรวัยทำงาน โดยเฉพาะสตรีในวัยเจริญพันธุ์ ทราบถึงประโยชน์ของการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) จะช่วยป้องกันความพิการของเด็กทารกแรกเกิด โดยบริโภคอย่างน้อย ๓ เดือนก่อนตั้งครรภ์ จนถึงครรภ์ครบ ๓ เดือน และเนื่องจากภารกิจหน้าที่ด้านการดูแลสุขภาพหญิงวัยเจริญพันธุ์หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังคลอดบุตรมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบูรณาการการทำงานร่วมกันประชาสัมพันธ์ และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ โดยประชาสัมพันธ์สร้างความรอบรู้ผ่านช่องทางต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โปสเตอร์ เวทีประชาคม สื่อโซเชียลมีเดีย (เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก (facebook) ไลน์ (Line)) และช่องทางอื่นตามบริบทของพื้นที่ให้มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรทราบถึงประโยชน์ของการบริโภคโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ป้องกันความพิการแต่กำเนิดของเด็กทารกแรกเกิด ดังนี้

กระทรวงสาธารณสุข ควรประชาสัมพันธ์สร้างความรอบรู้และรณรงค์ผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้หญิงวัยเจริญพันธุ์หรือคู่สมรสที่วางแผนจะมีบุตร ทราบถึงประโยชน์ และการเข้าถึงโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมก่อนสมรสและก่อนมีบุตร ตลอดจนรับรู้สิทธิและประโยชน์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามระเบียบและกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงศึกษาธิการ ควรร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้อุทิศศึกษารอบด้านให้กับเยาวชนทุกระดับชั้นอย่างเหมาะสมกับอายุ และมีความต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนหญิงมีองค์ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรม รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น สถานักเรียน สภานักเรียน และเยาวชนทุกระดับ

กรมการปกครอง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ควรให้หน่วยงานในสังกัดหรือกำกับทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ประชาชนถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนในระดับหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชนผ่านหอกระจายข่าว ซึ่งเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย และทุกคนในชุมชน หมู่บ้าน สามารถรับฟัง หรือเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย รวมทั้งช่องทางอื่นๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรประชาสัมพันธ์สร้างความรับรู้ถึงประโยชน์ของโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ช่วยป้องกันความพิการแต่กำเนิดให้กับประชาชน วัยรุ่น ศูนย์พัฒนาครอบครัว และชุมชนได้ทราบ โดยเฉพาะสตรีในวัยเจริญพันธุ์ที่ต้องเตรียมความพร้อมก่อนมีบุตรต่อไปในอนาคต รวมถึงสิทธิประโยชน์ และสวัสดิการต่างๆ ที่ภาครัฐจัดให้แก่มารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร เช่น สิทธิรับบริการ

ตรวจสุขภาพตามกลุ่มวัยและตามสิทธิประโยชน์ สิทธิก่อนตั้งครรภ์ สิทธิระหว่างตั้งครรภ์ และสิทธิหลังจากการคลอดบุตรแล้ว เป็นต้น

กระทรวงแรงงาน ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับหญิงวัยเจริญพันธุ์เกี่ยวกับประโยชน์ของ โฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ความรู้เกี่ยวกับอนามัยเจริญพันธุ์ การเตรียมความพร้อมก่อนตั้งครรภ์ ผ่านช่องทางต่างๆ ในสถานประกอบการ และสิทธิประโยชน์ของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ควรชี้แจงทำความเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ วิธีการดำเนินงาน ในส่วนกิจกรรมบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้แก่หน่วยงานด้านสาธารณสุข บุคลากรทางการแพทย์ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบข้อมูลที่ต้องตรงกัน เพื่อทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาและยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณสุขภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ทุกคนเข้าถึงได้และเป็นที่พึงพอใจของประชาชน ตลอดจนร่วมกับภาคีเครือข่ายในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง เพื่อให้ประชาชนรับทราบสิทธิประโยชน์ที่รัฐจัดให้ในทุกช่วงวัย และประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างเท่าเทียมตามชุดสิทธิประโยชน์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ควรขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยสนับสนุนการผลิตสื่อ และสื่อสารสู่ประชาชนในช่องทางต่างๆ เกี่ยวกับโฟลิก เอซิดอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดทำโครงการ “นายทะเบียนสื่อรัก” โครงการส่งเสริมหญิงวัยเจริญพันธุ์ให้รับประทานผักผลไม้ และอาหารที่ครบโภชนาการพร้อมเสริมด้วยธาตุเหล็กและโฟลิก เป็นต้น

องค์การเภสัชกรรม ควรผลิตโฟลิก เอซิด (วิตามิน B9) ในราคาที่เหมาะสม และมีปริมาณเพียงพอ กับความต้องการของประชาชน

ทั้งนี้ เนื่องจากการบริการประชาสัมพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน จึงเห็นควรให้กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นหน่วยงานหลักกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทการประชาสัมพันธ์เรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด และแต่งตั้งคณะกรรมการ หรืออนุกรรมการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ทั้งในส่วนกลางและระดับจังหวัด เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ต่อไป

๖. เสนอให้กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสุขภาพเข้าสู่ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center)

กระทรวงสาธารณสุข ได้มีการพัฒนาระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) ขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลบริการด้านสุขภาพของประชาชนจากสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขทุกแห่งมารวมกันไว้ในระบบ HDC ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ติดตั้งระบบ HDC ณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั่วประเทศ แต่ปรากฏว่าสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดบางแห่งมิได้มีการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้ข้อมูลในระบบ HDC ไม่เป็นปัจจุบัน ไม่สามารถสืบค้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้น จึงเสนอให้กระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งหน่วยงานและ

ผู้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะเพื่อเร่งรัดดำเนินการจัดเก็บข้อมูลสุขภาพเพื่อให้ระบบคลังข้อมูลสุขภาพ HDC (Health Data Center) มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อถือได้ และทันต่อสถานการณ์

๗. เสนอให้มีการอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้นำความรู้ในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในเด็กแรกเกิดแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ทุกจังหวัด

ปัญหาบุคลากรผู้ปฏิบัติงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการเพื่อป้องกันความพิการแต่กำเนิดของเด็กแรกเกิดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ด้วยจำนวนบุคลากรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อสัดส่วนประชากรในพื้นที่ ทำให้มีภาระงานหนักประกอบกับบุคลากรผู้ปฏิบัติงานยังขาดทักษะการให้คำปรึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมก่อนการตั้งครรภ์รวมถึงความสำคัญด้านประโยชน์ของวิตามินโฟลิก เอสซีดี (วิตามิน B9) ซึ่งจากการลงพื้นที่เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินพบว่า ปัจจุบันในการดำเนินงานด้านการสาธารณสุขมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกำลังสำคัญในการช่วยปฏิบัติงาน ดูแลสุขภาพของประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับหญิงวัยเจริญพันธุ์ ซึ่งการช่วยปฏิบัติงานดังกล่าว สร้างความไว้วางใจต่อประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงเสนอให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้นำความรู้ในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในเด็กแรกเกิดแก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ในพื้นที่ทุกจังหวัด

๘. เสนอให้ทุกจังหวัดให้ความสำคัญในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด โดยให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนบูรณาการร่วมกับหน่วยงานในระดับจังหวัด

ปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์และการขาดผู้ประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้หญิงวัยเจริญพันธุ์รับทราบถึงการป้องกันความพิการแต่กำเนิดในพื้นที่จะหมดไป หากทุกจังหวัดให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ซึ่งเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรภายในจังหวัด ดังนั้น จึงเสนอให้ทุกจังหวัดให้ความสำคัญในเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด โดยกำหนดให้เป็นระเบียบวาระของจังหวัด โดยให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนในระดับจังหวัดเพื่อสร้างกลไกการบริหารจัดการตามนโยบายไปสู่การปฏิบัติมีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิดเพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานในจังหวัด กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนตามนโยบายและแนวทางการติดตามตรวจสอบประเมินผล แต่งตั้งคณะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์ และคณะทำงานด้านการติดตามประเมินผลทุกปีเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหญิงวัยเจริญพันธุ์รับรู้และเข้าถึงโฟลิก เอสซีดี (วิตามิน B9) อันจะเป็นการลดความพิการแต่กำเนิดลงได้

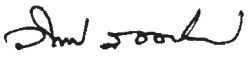
๙. เสนอให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีจังหวัดนำร่องเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด

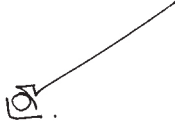
ปัญหาด้านรูปแบบการดำเนินงานตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแต่ละจังหวัดมีแผนการดำเนินงานเผยแพร่ความรู้แก่หญิงวัยเจริญพันธุ์ หรือมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรให้ทราบถึงประโยชน์และเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการโฟลิก เอสซีดี (วิตามิน B9) ที่แตกต่างกัน หน่วยงานสาธารณสุขบางพื้นที่ไม่ทราบถึงโครงการหรือนโยบายเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด บางพื้นที่

มีการดำเนินการแต่ไม่มีความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงเสนอให้กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

(๑) จัดให้มีจังหวัดนาร่องเพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงานเรื่องการป้องกันความพิการแต่กำเนิด เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนามัธยมศึกษาการเจริญพันธุ์แห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๙) ว่าด้วยการส่งเสริมการเกิดและการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพของกระทรวงสาธารณสุข

(๒) จัดทำคู่มือเป็นต้นแบบการดำเนินงานให้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและบุคลากรด้านสุขภาพในทุกจังหวัดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป

พลเอก
(วิทวัส รัตนนันทน์)
ประธานผู้ตรวจการแผ่นดิน

(นายสมศักดิ์ สุวรรณสุจริต)
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

